

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MÜZİK OYUN VE EĞLENCE

SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRASIN
KORUNMASI ÇALIŞMALARI

BİR ÖĞRETME-ÖĞRENME SİSTEMİ OLARAK 'MEŞREP'LERDEN 'MEŞK'E HALK TÜRKÜLERİNİN YAŞAMA ORTAMI VE GÜNÜMÜZE ULAŞMASINDA UYGULANAN YÖNTEMLER

Yrd. Doç. Dr. Murat KARABULUT

Türk müzik kültüründe; halk türkülerinin bugünlere gelmesinde birçok yol ve yöntemin uygulandığını söyleyebiliriz. Anadolu coğrafyasında çeşitli eğlence adları ile bilinen Sıra gecesı, Kürsübaşı, Yatsı Oturumları, Gezek, Oturak Âlemleri, vb. yanında, âşıklık geleneği, düğün ortamı veya güçlü kaynak kişiler vasıtasıyla geçmişten günümüze ulaştığını biliyoruz. Aslında ne söylersek söyleyelim Türk müzik kültürü geleneği bizi Orta Asya coğrafyasına götürmektedir. Bu coğrafyadaki müzik geleneğindeki uygulanan yöntemleri ne olduğunu bilmeden türkülerin oluşum gelişim yayılma durumunu anlamada güçlük çekilecektir. Bu gerçeği hesaba katarak böylesine zengin müzikal ve güçlü yapıların günümüze kadar nasıl ve ne şekilde ulaştığına ilişkin önemli ipuçları vardır. Birinci olarak bahse konu olan coğrafya da özellikle de Uygur bölgesindeki Meşrep geleneği dikkat çekicidir. Bu gelenekte icra şekilleri belli bir kurala göre yapılmaktadır. Sözü edilen Meşrep geleneği ile Türkiye'de yapılan halk eğlence geleneklerinin birçok ortak yönünün olduğu gayet açıktır. Meşrep geleneğinde icra edilen müzikal yapının makamsal bir özellik taşıdığını görüyoruz ki, Türk müzik geleneğindeki makamsal müzik formlarının kökeninin, kaynağının oralara dayandığı su götürmez bir gerçektir.

Buna rağmen çeşitli Türk toplulukları arasında yaygın olarak icra edilen halk ezgilerinin de müzikal işleniş bakımından farklı olduğunu da biliyoruz. Bir başka soru bu geleneğin izleri nerelere kadar yayılmış ve sürmektedir? Bu sorunun cevabını anlamak için çok daha geniş

araştırmalara ihtiyaç vardır. Asıl sorulması gereken ise tebliğimize de konu olan sistemde nasıl bir öğrenme-öğretme yöntemi uygulanmıştır? Bu bilgiler aynı zamanda müzik kültürümüzün tarihi gelişimine ışık tutacak niteliktedir. Her şeyden önce türkülerin doğduğu yaşadığı ve varlığını sürdürdüğü geleneksel icra ortamlarının durumunun bilinmesi ile sağlıklı bilgilere ulaşılabilecektir. Yukarıda da söz ettiğimiz üzere Türk Müzik tarihindeki kırpık ve dağınık bilgileri bir araya getirecek yorumlayacak ciddi çalışmalara, araştırmalara ihtiyaç vardır. Türk müzik kültürünü salt Anadolu coğrafyası ile sınırlandırmak konunun bir yönünü eksik bırakacaktır. Orta Asya coğrafyasından Balkanlara uzanan geniş bir alan yapılacak çalışmalar devasa kültürü anlamamızı sağlayacaktır.

Soru konargöçer bir hayat tarzı yaşayan Türkler nasıl oluyor da bu zengin müzik kültür geleneğini Anadolu coğrafyasına kadar getirebiliyorlar? Bu durumu araştırırken karşımıza meşrep, meşk, usta-çırak, geleneksel icra biçimleri ve öğretim yöntemleri çıkıyor. İcra ortamları geleneğinde türkülerin öğrenilmesinin temelinde ezbere dayalı bir yolun izlendiği görülür. Aşağıda daha da ayrıntılı verilecek olan **Ezber Dayalı Öğretim** sistemi yukarıda sözü edilen icra mekânlarında toplu icra yapılan geleneksel ortamlarda sözel icra ön plandadır. Türküyü sürekli tekrar edişler türkünün kalıcı olarak öğrenilmesinde en etkili bir yol olduğu gayet açıktır. Aynı zamanda bir ustanın aşığı yanında uzun süre bulunarak onun söylediği çaldığı türkülerini hafızaya almak ustalaştığında ise bunu aktarmaktır. Bu yol ki Âşık Çırak veya Usta Çırak ikileminde müzikal yapıların çalgı ustalığının gelişmesinde önemli bir işlev görmektedir aynı zamanda. Aslında bu yöntemde zekâ ön plana çıkmaktadır. Belli bir seviye ye ulaşan çırağın maharetini yeni ve farklı alanlara taşımasını kültürleme, ustasından öğrendiği aldığı bilgiler kültürlenme bu bilgileri farklı yerlere taşıma oradan yeni bilgileri oralara götürmede kültürleşme sürecini ifade ettiğini söylemek mümkün. İkinci bir yöntem cemiyetler tarafından izlenen nota ve meşk eğitiminin bir arada yürütülmesi yöntemi, hem meşk sisteminin menfi bir sonucu olan eserlerin unutulması sorununu ortadan kaldırmış, hem de meşkin tavır ve icra üzerinde yarattığı olumlu etkinin sürmesini sağlamıştır. Ayrıca verilen düzenli konserlerle öğrencilerin profesyonel müzik yaşantısına adım atması da sağlanmıştır. Bu açıları bakıldığında günümüz Türk Müziği eğitim sistemi açısından prototip olabilecek bu sistem zamanla unutulmuş ve milli bir müzik eğitim metodu oluşturma konusunda sağlayabileceği katkılar göz ardı edilmiştir (<http://osmanli.site/...>).

Tebliğimize konu olan meşrep, meşk, barana vb. adlar ile yapılan müzikli icra ortamları müziklerin doğuşu yayılışı ve sürdürülebilirliği açısından elbette başka olaylar ve uygulamalar vardır ki bunlardan da bahsedilecektir.

Meşrep'lerden Meşk'e Öğretim Sistemi

Meşrep geleneğinin yapısında kuvvetli bir geleneğe bağlı öğrenme ve öğretme sistemi vardır. Her bir ayrıntı folklorik zenginliği ifade eder. Sistem kendi bünyesinde kurumsal bir öğretim içerdiğinden ailelerinde çocuklarını mutlaka göndermek istediği cazip içerisinde çocukluktan itibaren adeta bir kültürel okuldur. Bu açıdan meşrepler çağın kültürel rol model okulları olarak görebiliriz.

Tarihi İpek Yolu güzergâhında önemli ticaret duraklarından Semerkant, Buhara, Taşkent, Kumul, İli, Dolan gibi Orta Asya Türklerinin yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki köklü yerleşim

yerlerindeki kültürel uygulamalar ancak sözlü aktarım yolu ile gelebilir ya da bu coğrafyada yaşayanların Anadolu coğrafyası ile bir bağlarının olması gerekti. Her iki ihtimalin olduğunu geleneğin izlerinden bile anlaşılmaktadır. Asya coğrafyasındaki meşreplerde öğrenilen ve öğretilen makam geleneğinin Osmanlı müzik eğitim sisteminde bir model öğretme yöntemi olarak kullanılması dikkat çekicidir. *Meşk* kavramı Türk musiki tarihi geleneğinde bir öğretim sistemidir. Kavramın tarihi derinliği ve kökleri vardır. Yüzyıllardır müzik kültürün aktarılmasında bu yöntem izlenmiştir. Hatta bu sistemin uygulamaları dikkate alındığında gerek bugünkü sanat ve halk müziklerinin öğrenilmesi ve öğretilmesinde en etkili öğretim sisteminin de olduğu gayet açıktır. *Meşk* geleneksel her tür sanatı ifade etse de asıl kullanım alanı olarak Osmanlı döneminde saraylarda daha baskın eğitim modeli olarak uygulanmıştır. Halk müziğindeki karşılığı usta-çırak, sanat müziğinde üstat-talebe kavramından pek farklı değildir. Öğrencinin meşk de ya da usta çırak ilişkisinde olduğu gibi çalış, okuyuş ve tekniklerini tam olarak kavrayabilmesi ancak ustasına yani öğreticisine dikkatle takip etmesine bağlıdır. Cem Behar konu ile ilgili şu tespitte bulunmaktadır. Yüzyıllar boyunca “çağdaş” olmayan bir eğitim sistemi uygulayan ve bu eğitim ve aktarım sistemiyle bir repertuar oluşturan, öğreten, yaşayıp gelişebilen bir musiki geleneği vardı karşımızda. Bu saatten sonra bu geleneğin kalıntıları üzerine monte edilecek “çağdaş” bir eğitimin nasıl olması gerektiği konusunda ahkâm yürütmek yerine, bu geleneğin esasının nasıl oluştuğuna, geleneğin içinde nasıl bir eğitim yöntemi uygulandığına ve “çağdaş olmayan” eğitim sistemine rağmen geleneğin kendini nasıl yenilediğine daha yakından bakılmalıydı” (Behar, 2016: 11) şeklindeki ifadesi bir geleneği kendi bağlamında incelenmesi gerektiğine de vurgu yapmaktadır. İşte bu görüş geleneksel icra ortamlarının temel felsefesini de yansıtmaktadır bir bakıma. Bu sistem acaba nasıl bir eğitim ve ne türden icralarla kendini yenileyip yaşatabilmiş ve bugüne gelebilmişti? Ya da geleneksel müzik temelli icra ortamları bu meşk öğretim sisteminin neresinde yer almaktadır? *Meşk* öğretme sisteminin geleneksel icra ortamlarındaki yerini ve aynı yıllarda yani yetmiş seksen sene öncesine kadar kültürel hayatın en anlamlı yerinde var olmasını nasıl açıklamak gerek? Bu soruların cevabını Cem Bahar vermektedir. Bundan yetmiş seksen yıl öncesine kadar geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin öğretimi ve aktarımı bütünüyle *meşk* adı verilen yöntemle dayanırdı. Hem ses veya saz öğrenimi hem de öğrencilerin bir eser dağarcığı edinmeleri, *meşk* etmekle gerçekleşirdi. *Meşk* ederek müzik öğretmenin ve öğrenmenin basit bir araç, herhangi bir pedagojik yöntem olarak görülmesi eksik ve yanlış olur. Dört buçuk yüzyıllık Osmanlı/Türk musiki geleneğinde *meşk* sayısız müzisyen kuşakları tarafından bir öğretim yöntemi olarak benimsenmekle kalmamış, aynı zamanda ses ve saz eserleri repertuarının da yüzyıllar boyu kuşaktan kuşağa intikalini sağlamıştır. Bu iki işlevi birbirinden ayırmak imkânsızdır. *Meşk* bir yandan ses ve çalgı öğretimi ve icra üsluplarını şekillendirmiş, bir yandan da eser repertuarının nesiller boyu aktarımını ve zamanla yenilenip değişmesini sağlamıştır (Behar, 2016: 11).

Meşk ederek müzik öğrenmenin etkisi bununla da kalmamıştır. Geleneksel musiki meşki ve doğurduğu ilişkiler, birçoğu bugün dahi geçerliliğini koruyan bazı temel ahlâki ve estetik değer yargılarının taşıyıcısı olmuştur. *Meşk* zincirlerinin devamlılığı sayesinde de bu yargılar Türk müziği dünyasına iyice yerleşmiş, bu dünyanın yazılmamış fütüvvetnamesi, anayasası olmuştur. *Meşk* aslında bütün bir müzik geleneğinin ortak zemini haline gelmiş, kuşakları, bestecileri, icracıları ve icra üsluplarını bir arada tutan ortak bir aidiyet duygusu oluşturmuş, yani bu sanat alanının tümü için hem estetik hem toplumsal bir harç görevini yerine getirmiştir (Behar, 2016: 12).

Öğrenme - Öğretme Sistemi Olarak Meşrep ve Türkülerin Doğuş Hikâyesi

Eskiden Orta Asya coğrafyasının sosyal ve kültürel hayatı ile ilgili pek fazla bilgi yoktu. Bu coğrafyadan bilgileri oradan ülkemize yerleşen Uygur Türkleri ve başkaları tarafından yapılan gezi ve seyahatlerden tespit edilen bilgilerle sınırlı idi. Günümüz iletişim çağında artık her kültürün en ince ayrıntılarına kadar farklı kültürlerle ilişkisini anlamak ve tespit ederek karşılaştırmak daha kolay hale geldi. Yazılı kaynak ve bilgi olmadan bu kültür nasıl oluyor da sözlü kültür aktarım yolu ile günümüze kadar ulaşabilmişti? Şimdi fotoğrafı net bir şekilde baktığımızda geleneğe sıkı sıkıya bağlı ve millet olma şuurunun temellerini meydana getiren folklorik uygulamalar bu zincirin en önemli halkasını ilk basamağında yer almaktadır. Bu durum kültürel bir eğitim sistemi olarak düşünüldüğünde içinden ders alınacak pek çok bilginde olduğu görülecektir. Geleneğin oluşumunda ve inşasında kültürel bir yapı taşı olan bu toplanma mekânları folklorik temelli her unsurunda uygulama alanıdır. Aynı zamanda türkülerin de sanat ve estetik kazanmasında test edilebilir mekânlar olarak görmek gerek. Elbette bütün türkülerin burada doğduğunu iddia etmiyoruz. Buradaki durum icra sahnesi ve türkü ve makam geleneğinin sanatsal boyutudur.

Bilinen bir gerçektir ki türkülerin doğması sosyal ve kültürel bir olaya dayanır. Bu olayın temelinde toplumsal konular vardır, aşk, sevgi, gurbet, ayrılık, savaş, ölüm vb sosyal konular bir şekilde türkülerin doğuşuna ve çeşitlenmesine vesile olur. İlk doğdu şekli ile daha sonraki söyleniş ve çalınışında dağlar kadar fark olabilir. Bunun icracıları ezgiyi çok farklı kalıplara sokarak değişmesini sağlar. Bu süreç etkilenme, etkileşme, etkileme üçgeninden söz edebiliriz. Bunlardan hangi unsurun hangi etkinin daha baskın olduğunu anlamamız imkânsızdır. Çok da önemli değildir. Bu sürecin sonunda **kültürleme**, **kültürlenme** ve **kültürleşme** ile toplum ve millet olma bilinci kazanılmasına yardımcı olur.

Türklerin tarihinde Karahanlılar dönemi son derece önemlidir. Karahanlılar dönemi Türk müzik sisteminin şekillendiği ve kurala dayalı geleneğin oluştuğu dönemdir. “Bir musikinin yüce olabilmesi için, fikir hareketleri ve dil ürünlerinin belirli bir düzeye erişmesi, gerekli ilk faktörlerdendir. İslam’ın hâkim unsurları Arap, Fars ve Türk sanatında yükseliş hareketleri bu bölgede XI. yüzyıldan başlayarak meyvelerini vermiştir. (Karabulut 2002 e-kitap). Aynı zamanda bu dönem sosyal ve kültürel hayatın şekillenmesi dikkat çeker. Müzik makamlarının doğması ve yayılması da yine bu döneme rastlar. Elbette daha sonraki dönemler de bir o kadar önem arz eder. Ancak bu yıllar müzikal kimliğinin oluşmasına ilk önemli evre olarak gözükmektedir. Özellikle Uygurlar arasında yaygın olan meşrep geleneği bu dönemden itibaren görülür. Yine İli, Dolan, Kumul vb makam geleneklerinin tam olarak şekillenmesi bu yıllara rastlamaktadır.

Uygur Türklerinde hafız ve sazende olarak tesmiye edilen kişiler ömrünü halkın ve toplumun manevi dünyasını yansıtan türkü ve makamları korumaya, bölgeden bölgeye yaymaya ve kuşaktan kuşağa aktarmaya adanmış sanatkârlardır. Arapçada Kur’an okuyan anlamına gelen hafız kelimesi Uygurlarda müzikle hikmet ve türkü söyleyen kişileri ifade etmektedir. Çalgıcıları ifade etmek için de sazende sözcüğü kullanılmaktadır (Mahmut, 2015: 41).

Uygurlar arasında “Âlim olacağım dersin okula git, adam olacağım dersin meşrebe git (Âlim bolay disen meşrepke bar” atasözü çok yaygındır. Hatta edepsiz, ahlaksız davranan ve

lüzumsuz konuşan kişiler için “meşrep görmemiş (meşrep körmigen)” denilmektedir (Öger, 2014: 73).

Aslında bu atasözü her şeyi açık ve net olarak anlatmaktadır. Kültürel öğrenme ve öğretme sistemi kökleşmiş bu geleneğe güvendiklerini de ortaya koymaktadır. Sistemin içyapısında arkadaşlık, kardeşlik, birbirine saygı, vatanseverlik, yardımseverlik, öz güven, sosyalleşme, kültürünü tanıma gibi manevi değerlere sahiplik, dayanışma, tahammül edebilme, eğitim değerleri sistemi günümüz modern çağında vermeye çalıştığımız değerler bütünü ile de ne kadar örtüştüğünün göstergesidir.

Meşrep-Meşk ve Kültürel İcra Ortamlarında Öğrenme ve Öğretme Sistemi

Türk Müziğinin (halk musikisi) ilk yazılı nota örneklerinin 17. Yüzyıl' da olduğunu biliyoruz. Ali Ufkinin Mecmua-i Saz-ı Söz adlı eseri notalı sistemin en değerli hazinesi kabul edilebilir. Notanın kullanılmadığı dönemler için sistemin nasıl ve ne şekilde olduğuna ilişkin bilgileri anlamamız için sözlü kültür geleneğinde uygulanan halk eğlencelerini incelemek şarttır. Bu sistemde karşımıza özünde ezbere dayalı bir yöntemin kullanıldığını anlamak mümkündür. Bunu anlamak için Türk kültür hayatında binli yıllardan itibaren varlığı tespit edilen eğlence merkezli kültürel icra ortamlarında aramak gerekir. Kürsübaşı, Sıra Gecesi, Oturak Âlemi, Barana, Yaren gibi müzik ağırlıklı uygulamalarda meşk öğretme sisteminin varlığı göz ardı edilemez. Buradaki öğrenme ve öğretme sisteminin bir bakıma meşk sistemi ile birçok yönden benzerlik arz ettiği gayet açıktır. Türkülerin icra şekilleri çalış ve üslupları görerek, yaşayarak, tecrübe ederek, deneyerek ve hepsinden önemlisi uygulayarak kültürel belleklere kazanmakta ve kalıcı tesir oluşturmaktadır. Bu yolla öğrenilen türkü-ezgi kalıplarının devamı ve sürekliliğini de sağlanmaktadır. Meşk te de böyledir. Tekrar ve hafıza esasına dayanan meşk sistemi, notanın kullanılmadığı zamanlarda işlevsel olup, binlerce eser ve üslubun asırlarca sonraya taşınmasını sağlamıştır. Bir musiki eğitim sistemi olan meşk, dönem içinde metod olarak, hafızaya verilen önemi göstermenin yanında, bir üstattan öğrenmenin de içinde olduğu “bir eserin güftesine uygun bir ifade tarzı ile bestelendiği makamın özellikleri de dikkate alınarak, usûl ve formun bozulmadan ve bestekârın estetik anlayışına saygılı kalmak kaydı ile icracının kendi estetik anlayışını da katarak icra ettiği” bir modeli, üslubu da sunar (Gerçek, 2008: 151-158).

Türkü icralarında ezgisel melodik yapıların hafızaya alınıp sürekli tekrar edilerek öğrenilmesi esasına dayalı icra ortamlarında yöntemin aslında tam bir kurallar silsilesi olduğu gerçeği vardır. Ancak başka bir gerçeği de vurgulamak gerekir ki yazılı ve notaya dayanmayan müzikal bilgilerin zaman içerisinde çok farklı değişim geçireceği açıktır. Türkülerin içinde bulunduğu sözlü gelenek, söyleyene hem ezgisinde hem de sözlerinde kendine göre değişiklikler yapma imkânını verir. İki türkücü tarafından aynı şekilde söylenen ve iki ayrı köyde derlenip de tamamen uygunluk gösteren hiçbir türkü yok gibidir (Franz, 1975: 86-94). Erhard Franz Türk Halk Türküsü Sanatından Örnekler İcadıye'den Üç Seçme Türkü Metni (Der tsłâh, Nr: 52, Berlin, 1975, s. 86 • 94)' dan çeviri (Öztürk: 1995).

Buna rağmen yüz yıllar boyunca türkülerin günümüze kadar nasıl geldiğine ilişkin elimizde geleneğin icra edildiği kültürel mekânlar, âşıklar, ozan, kaynak kişiler, düşün geleneği vb. uygu-

lamaları biliyoruz.

Halk Türkülerinde Usta -Çıracak “Ezbere Dayalı Öğrenme” Geleneği ve Sistemi

Kültür kullanıldığı ilk dönemlerinden bugüne çok farklı manalara büründü. Tarihi süreçte kültürün sosyal bir olgu olarak hayatın ayrılmaz bir unsuru olarak dikkatle incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu bakımdan geleneksel halk müziğinde toplumsal müzik kodlarının derinliklerine nüfuz eden “**ezbere dayalı öğrenme yöntemi**” geleneğin sistematüğını her açıdan ve dikkatle incelemek gerek. Bu sistem müzik kültürü birikimlerinin sosyal hayatta anlam derinliklerini kültürel iletişim dili olarak bir sonraki nesle taşınmasından kullanılan bir öğrenme yöntemi olmuştur. Farklı coğrafyalarda farklı üslup stil tarzda da olsa Bugün şayet geleneksel Türk Müziğinden söz edilecekse bu yöntemin önemi göz ardı edilemez. Bütün bu sebepler kullanılan bu yöntemi son derece önemli kılmaktadır.

Yazılı yani notalama sisteminin olmadığı dönemlerdeki icra şekilleri ve yapıları; ezbere dayalı öğrenme sistemi geleneğinin sıklıkla belki de tek bir yol, yöntemi geçerli son sığınak olarak kullanıldığını söylemek abartılı olmasa gerek. Yüz yıllardır müzik kültürünün bir sonraki nesillere korunarak, geliştirilerek ve zenginleştirilerek aktarılmasında bu yöntem göz ardı edilemez. Her şeye rağmen teknolojiye baş döndürücü gelişme ve değişmelerde düşünülüğünde bile ezbere dayalı öğrenme geleneğinin bugünde kullanılan geçerli bir yöntem olduğu görülmektedir.

Anadolu şehirlerindeki halk meclislerinde bilhassa esnaftan insanların katılımıyla düzenlenen çeşitli eğlencelerin bezm ve işret geleneğiyle olduğu kadar fütüvvet ve ahilikle de ilgisi vardır. Sıra gecesi, harfene/herfene, yaren sohbeti gibi geleneksel halk meclislerinde hikâyelerin anlatıldığı, çeşitli oyunların gösterildiği ve musiki icra edildiği günü müze yansıyan uygulamalardan da anlaşılmaktadır. Divanlardan devşirilen gazellerin meşk geleneğiyle kuşaktan kuşağa aktarıldığı Urfa, Harput, Diyarbakır ve tasavvufi çeşnisi belirgin olmakla birlikte Erzurum musiki meclislerinde okunan gazel, divan, tecnisler hem söz hem de nağmeleriyle halk zevkini şehir kültürü ve çalgılarıyla birleştiren mahalli klasiklerdir. Bu terkip ve birikim, katılanların hüznün, keder ve neşelerine sahihlik atabilecekleri yetkinliğe ve kıvama sahiptir (Macit, 2010: 85).

Eskiden meşk, usta çıracak adı verilen musiki temelli icra ortamlarının yerini bugün bilgisayar, mp3 vb gibi teknolojik cihazlar almış olsa da **hala geçerli olan** kültür eğitim sistemi olarak varlığını sürecini devam ettirdiği de bir gerçekliktir. Ustanın yerini sürekli tekrar edebilen CD, DVD vb. almış bir türkünün yüzlerce defa dinlenilmesi imkânı doğmuştur. Yüzlerce kez tekrar eden bir ezgi yapısının öğrenilmemesi gibi bir durum ortadan kalkmış ve aynı ezgi yapılarının binlerce kişi tarafından benzer şekilde hafızalara alınmasını ve öğrenilmesini daha kolay hale getirmiştir. Teknolojinin sunduğu bu imkânı rağmen ezberleme yöntemi burada da geçerli bir sistem gibi durmaktadır. Özellikle müzik notalarının öğrenilme zorluğu nedeniyle nota öğrenme yerine bir ezginin sürekli tekrar edilerek dinlenilmesi daha pratik bir yöntem gibi durmaktadır. Müziğin temel kuralı olan notaya bağlı olarak okuma yöntemi ile ezbere dayalı öğrenme sistemi zıt bir görüntü arz eder. Çünkü nota belli bir zaman diliminde söylenen ezgi yapıları olup o andaki icrayı dondurarak tespit ve icra etmektir. Ezber ise her an değişen kuralı yokmuş gibi görünen ama kendi iç dinamiğinde belli kuralları olan, söyleyene çalana ve icra ortamına göre şekillenebilen müzikal

yapılardır. Ana yapı her zaman korunur ama ana yapıyı besleyen ve zenginleştirerek geliştiren yeni müzikal stillerin oluşmasına da etki eder. Ezber geleneğinde birinci derece, okuyan aktaran kişidir. Bir taraftan usta veya ustalarından öğrendiği teknikleri dikkatle müzik kodlarına yerleştirirken diğer taraftan da kendi üslup, yorum, stil ve tarzlarını da katabilir. Aslında ezber yöntemi müzikal icra tekniklerinde destansı bir hikâyeden başka bir şey değildir. Hafıza derinliklerine olan etkisi, yazılı kuralı olmayan ama kendi dinamikleri ile yüz yıllara dayanan bir öğretme sistemi olan bu gelenek bir başka önemi tarihi müzik bilgilerinin hafızalarda şifrelenmesidir. Yöntemin uzun süreli öğrenme süreci onu kültürel kodlarda daha uzun ve kalıcı olarak saklanmasını sağlar. Her insanın öğrenme ve öğrendiğini hafızada tutma becerisi farklıdır. Bundan dolayıdır ki ezber sistemi bulunan belki de en iyi yol ve yöntemlerden biridir.

Söyleyene, çalana, icra ortamına göre değişim ne demektir? gibi haklı soruya pek çok cevap vermek mümkündür. Müzikal stiller ve teknikler her zaman icra edildiği ortama göre (coğrafik, sahne topluluk vb.), değişimlere açık olduğu gibi, çalan ve becerisi yüksek yani ustalar tarafından okunduğunda da kendi iç dinamik yapısında değişime uğrama ihtimali son derece yüksektir. Bu durum kültürel yayılma (difüzyon) kavramı ile açıklanmaktadır. Örneğin farklı zamanlarda aynı icra gurubundan derlenen, kaydedilen ve notalanan bir müzikal yapıda pek çok değişimler açık olarak görmek mümkündür. Bu değişim süreci olumlu mu yoksa olumsuz mudur? Sorusu akla gelmektedir. Bu sorulara açık ve net cevap vermek oldukça zordur. Her şeyin bir şekilde değiştiği gibi müzikal yapılarında sürekli değiştiği gerçeğini biliyoruz. Böyle olmasındandır ki, bir anlamda halk ezgilerinde bu kadar çeşitlilik ve kalıcılık vardır. Bunu bir kültürel zenginlik olarak düşünmek gerek.

Sonuç

Yukarıda sözü edilen icra geleneklerinin ve bu geleneğin şifrelerinin arka planının doğru anlaşılması ile kültürel miraslarımızın kaybolmadan nasıl ve ne şekilde korunacağı ve yaşatılacağı konusuna daha fazla önem vermek gerekliliği vardır. Günden güne değişen dünyamızda en hızlı değişen alan kültür olmaktadır. Bugün hala yüzyıllardır süren meşrep geleneğini, meşk öğretme sistemini ve türkülerin günümüzdeki yorumlayacak önemli konular bizi beklemektedir. Değişim toplum hayatının her katmanında var olduğuna göre günümüzde bunların sunulmasında daha aktif yöntemleri hayata geçirmek zorundayız. Günümüz değişim dinamiklerini de dikkate alan yaklaşımları göz ardı etmeden farklı sistemleri ortaya koymamızın aciliyeti vardır.

Özellikle milli eğitim sisteminde yıllardır oturtmaya çalışılan değerler silsilesi kültürün bu folklorik geleneğin kodlarında var olduğu halde bunu hayata geçirilmesinde herkese sorumluluklar düşmektedir.

KAYNAKLAR

- BEHAR, C., “Aşk Olmayınca Meşk Olmaz”. Yapı Kredi Yay., Nisan 2016. 6.Baskı.
- GERÇEK, İ.H.: Geleneksel Türk Sanat Müziğinde Meşk Sisteminden Notalı Eğitim Sistemine Geçişle İlgili Bazı Düşünceler TAED 38, 2008, 151-158)
- TOKER H, ÖZDEN E., 2013, “Osmanlı Devletinde Müzik Eğitimi Veren Önemli Kurumlar” Rast Müzikoloji Dergisi, sf.107-128
- MACİT, M., “Urfa Sıra Gecelerinde ve Musiki Meclislerinde Okunan Gazellerin İşlevi”, Millî Folklor, 2010, Yıl 22, Sayı 87. Sf, 85
- MAHMUT, N., Uygur Türklerinde Geçmişten Günümüze Hafız ve Sazendeler, Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, 2015,5. Sf:41
- ÖGER, A., Uygur Kök Meşrebi Üzerine Bir Değerlendirme, Uygur Araştırmaları Dergisi:4, 2014, sayfa 71-78,
- ÖTÜRK, A.O., Türkü Yazıları, Milli Folklor Yay.Ankara.1995
- Açık erişim kaynak... erişim tarihi 16.11.2017 <http://osmanli.site/osmanli-muzik-musiki-sultan/muzik-ve-musiki-bilgileri/osmanli-imparatorlugunda-musiki-cemiyetleri-muzik-okullari/>